

Legal-sociological study of the phenomenon of the expansion of immigration in the European Union

Amirhosein Yavari*, Soheil Soheily NajafAbadi**

Fakhreddin Soltani***

Abstract

Immigration, whether it occurs across national borders or within a country, has social, political and economic impacts on both the origin and destination societies. This study, which uses a descriptive-analytical method, examines the phenomenon of increased immigration in the European Union and explores its legal and sociological implications. One of the key issues that arises from the consequences of foreign immigration is the lack of cultural familiarity of the immigrants with their new environment, which often leads to their maladjustment and disharmony. The research findings indicate that the crises of new racism, multiculturalism, humanitarianism versus national interests, participation and loyalty are among the legal-sociological outcomes of immigration in Europe.

Keywords: immigration, asylum, European Union, immigration laws.

Introduction

Immigration means the movement of people from one place to another for work or life. This concept includes refugees, displaced persons, economic migrants and people

* Ph.D. student of Public International Law, Faculty of Humanities, Qeshm International Unit, Islamic Azad University, Qeshm, Iran, amirhoseinyavari.s@gmail.com

** Assistant Professor, Department of Law and Political Science, Faculty of Humanities, Qeshm Branch, Islamic Azad University, Qeshm, Iran (Corresponding Author), soheil.soheily@gmail.com

*** Assistant Professor, Department of International Relations, Karaj Branch, Islamic Azad University, Karaj, Iran, fakhreddin.soltani@kia.ac.ir

Date received: 26/09/2023, Date of acceptance: 07/01/2024

moving for other purposes, including family reunification. Also, from the point of view of a government, an alien is a person who is not considered a citizen of that government because of having the citizenship of another state or because of not having the citizenship of any country, even though he has a physical presence in the territory of the said state. The issue of population movements has gained new and unique importance and normality in modern times. In expressing the freedom of movement, it can be said that the freedom of movement has been considered as a human right for a long time, and the classical concept of it can be considered as a turning point in human life. In recent decades, the migration of people has increased dramatically as a result of war and internal conflicts. From 2019 to 2023, the number of immigrants to European countries will increase every year. Meanwhile, the number of immigrants to European countries in 2023 has increased by 35% compared to the previous year. Whether this topic focuses on the existing challenges created by migration, or on the participation of migrants in development and poverty reduction, it seems that the inextricable link between migration, development and human rights has not been sufficiently explored. Due to the aforementioned reasons and since independent research has not examined the subject of the current research, The present research is important and necessary.

Materials and methods

Germany and France have suffered the most crises in the face of a large number of immigrants in these two years. Migrations have different types, but whether they take place in the form of movement across international borders or take place within the borders of a country, they always cause social, political and economic consequences in the immigrant-sending and immigrant-receiving societies. In international law, some vulnerable groups, such as children, women, migrant workers, refugees, stateless persons, persons with disabilities, etc., have been given special protection, in the sense that a special document that specifically addresses them has been developed. In the case of forced migrants, there is no treaty specifically related to their status. Therefore, the regulations of international law in the field of forced migration should be found either in general documents that apply to this issue or in specific documents that interfere with this issue. In this research, which has been carried out using a descriptive-analytical method, the phenomenon of the expansion of immigration in the European Union has been analyzed and its sociological and legal consequences have been discussed.

Discussion

General international documents, i.e. the International Covenant on Civil and Political Rights, the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights and the Universal Declaration of Human Rights, make up most of the provisions of international law applicable to the situation of forced migrants. Of course, immigration has long been considered an issue that should be approached with caution. Because the right to prevent the entry of people from another country into a specific country has traditionally been regarded as an inherent and distinct aspect of national sovereignty, but today immigration has gained such dimensions and legitimacy that it is considered alongside important social phenomena such as trade. They put macroeconomics, development and health. It can also be said that this phenomenon and its causes and consequences are no longer on the sidelines of discussions in the major scientific fields of social sciences such as economics, political science, international relations and other fields. However, forced international migration still remains a controversial issue. Today, forced migration should be seen as an aspect of global change and development. Migration is part of the process of international globalization and considering it as a single and isolated phenomenon is a grave mistake. Forced migration has been accelerated by some factors such as the reduction of international transportation costs, the expansion of mass communication tools, and the internationalization of trade. The above cases have also led to the creation of a transnational system of political organization in which the differences related to place and time and the limitation of the nation-state to the land have faded and paled. The increase in international travel is significant with its direct effects on immigration. Today, in many countries, forced migration is one of the issues that have been given high priority in political and legal plans and bills, it is the beginning of a season that is the subject of continuous public debates at the international level.

Result

In discussing the consequences and effects of foreign migrations, it is necessary to pay special attention to one thing. This is a case of lack of familiarity in the field of immigrants' culture with the space in which they have recently been placed. This new space mainly provides the causes of their incompatibility and lack of coordination. The research findings indicate that the crises of new racism, multiculturalism, humanitarianism versus national interests, participation and loyalty are among the legal-sociological outcomes of immigration in Europe.

Bibliography

- Alba, R (2005), *Bright Vs. Blurred Boundaries: Second-Generation Assimilation And Exclusion In France. Germany And The United States.*, Ethnic And Racial Studies.Vol.28. No.1.
- Adli, Safinaz. (2019). Examining the situation of Myanmar Muslims in the light of human rights from statelessness to forced migration. *international Legal Research*, 12(45), 97-117. [In Persian]
- Ajili, Hadi , Khoda Doost, Jabbar. (2014). The Euro Crisis and Its Impact on the Integration Process in the European Union. *Iranian Research Letter of International Politics*, 2(1), 1-23.[In Persian]
- Baubořck R, Bernhard P, Wiebke S (2017). *Citizenship Policies in the New Europe*, Amsterdam University Press.
- Beyzadeh, Ebrahim, Sarafranz, Farshid.(2011). A suitable legal system for immigrants: balancing the rights and duties of immigrants. *Legal Research Quarterly*, 14(109). [In Persian]
- BS Loftus (2011), *Coordinating US law on immigration and human trafficking: Lifting the lamp to victims*, 43 *Colum. Hum. Rts. L. Rev.* 143
- Derenoncourt, Ellora, Claire Montialoux (2020), *Minimum Wages and Racial Inequality*, *The Quarterly Journal of Economics*, Volume 136.
- Castells, Stephen, & Alistair, Davidson.(2004). *Citizenship and immigration, globalization and the politics of belonging*. 1 Edition. Tehran: Research Institute of Strategic Studies. [In Persian]
- Durant, ville. (1994). *The Middle East is the cradle of civilization*. Translated by Ahmad Aram and et al., 1 volume, Tehran: Islamic Revolution Publishing and Education Organization. [In Persian]
- Eller, Lori Lynn (2017), *Explaining the Rise of Far-Right Political Parties in Europe*. First edition, University of Tennessee.
- Hain worth, P. (2018). *the Extreme Right in Western Europe*. Second Edition, London:Routledge Press.
- Habibi Mojandeh, Mohammad, Roostayee, Alireza. (2014). *Rethinking Cultural Genocide Under International Law with Emphasis on the Palestinian Issue*. *Journal of Comparative Law*, 1(2), 67-84. [In Persian]
- Jägers, Nicola (2014), *Prevention of human trafficking for labor exploitation: The role of corporations*, *Journal of Human Rights*, vol 12.
- Jane Mc ADM (2011), *An Intellectual History of freedom o movement in international law: as personal liberty*, *Me Journal of I international law*, vol. 12.
- JordanGreenbaum V. (2018), *Multi-level prevention of human trafficking: The role of health care professionals*, *Preventive Medicine*, Volume 114.
- Kiyomarth Nejad, Ghasem. (2016). *Factors affecting the formation of the common immigration policy in the European Union*. Ph.D. Thesis, University of Tehran, Faculty of Law and Political Sciences. [In Persian]
- Kunz, Ht (2006), *The Refugee In Flight: Kinetic Models And Forms Of Displacements*, *International migration*, Vol 7(2).
- Ligia Kiss (2021), *The use of Bayesian networks for realist evaluation of complex interventions: evidence for prevention of human trafficking*, *Journal of Computational Social Science*, volume 4.

171 Abstract

- Medjouba f, N, Stefanelli, J (2020). The Rights and Responsibilities of Citizenship, London, British Institute of international and Completive Law.
- Makau wa Mutua (2020), The Ideology of Human Rights, , University of Buffalo School of Law.- The Endtime of Human Rights, Stephen Hopgood, Third Edition, Cornell University Press.
- Muhammed Samy A (2020). Adjudicating Patriarchy in the Nationality Law. the American University in Cairo. AUC Knowledge Fount.
- Nash, Keith. (2020). Contemporary Political Sociology: Globalization, Politics and Power. 16 Edition. Tehran: Kavir. [In Persian]
- Ranjbarian, Amirhossein, Arghandehpour, Nafiseh .(2020). Climate Migration in the International Law: A Dilemma for the Vulnerable States. Public Law Studies Quarterly, 50(3), 859-880. [In Persian]
- Sharifi Tarzkohi, Hossein. (2018). Fields, dimensions and effects of citizenship rights. 2 Edition, Tehran: Mizan. [In Persian]
- Sabaghian, Ali. (2014). The failure of multiculturalism and European Muslims. Tehran: Institute of North American and European Studies, University of Tehran. [In Persian]
- Waqofi, Hassan. (2022). Brain drain: Examining the migration of elites from different angles. 4 Edition. Tehran: Zahd. [In Persian]
- Zlotnic, Hania (1994) migration to and from developing regions: A review of past trends, in Wolfgang lutz(ed) the population of world lodon. Earthscan publication. Ltd.

بررسی پدیده گسترش مهاجرت در اتحادیه اروپا

امیرحسین یآوری*

سهیل سهیلی نجف‌آبادی**، فخرالدین سلطانی***

چکیده

مهاجرت‌ها دارای انواع گوناگونی هستند، ولیکن چه به شکل حرکت در مرزهای بین‌المللی صورت بگیرند و چه در درون مرزهای یک کشور به وقوع بپیوندند، همواره موجب پیامدهای اجتماعی، سیاسی و اقتصادی در جوامع مهاجرفرست و مهاجرپذیر می‌شوند. در این پژوهش که به روش توصیفی - تحلیلی صورت گرفته است، پدیده گسترش مهاجرت در اتحادیه اروپا مورد واکاوی قرار گرفته و پیامدهای جامعه‌شناختی و حقوقی آن مورد بحث قرار گرفته است. در بحث پیامدها و آثار مهاجرت‌هایی که در نوع خارجی صورت می‌گیرند، لازم است به یک مورد توجه ویژه صورت بگیرد. این یک مورد سنخیت نداشتن در حوزه فرهنگ مهاجران با فضایی است که به تازگی در آن قرار گرفته‌اند. این فضای جدید به صورت عمده‌تر موارد موجبات ناسازگاری و عدم هماهنگی آنان را فراهم می‌کند. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که بحران نژادپرستی جدید، بحران چند فرهنگ‌گرایی، تعارض بین انسان‌دوستی و منافع ملی، بحران مشارکت و بحران وفاداری از پیامدهای حقوقی - جامعه‌شناختی مهاجرت در اروپا به‌شمار می‌روند.

کلیدواژه‌ها: مهاجرت، پناهندگی، اتحادیه اروپا، قوانین مهاجرتی.

* دانشجوی دکتری حقوق بین‌الملل عمومی، دانشکده علوم انسانی، واحد بین‌الملل قشم، دانشگاه آزاد اسلامی، قشم، ایران، amirhoseinyavari.s@gmail.com

** استادیار گروه مدیریت، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران جنوب، تهران، ایران (نویسنده مسئول)، soheil.soheily@gmail.com

*** استادیار گروه روابط بین‌الملل، واحد کرج، دانشگاه آزاد اسلامی، کرج، ایران، fakhreddin.soltani@kiau.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۰/۱۷، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۲/۱۸

۱. مقدمه

پیامدهای مهاجرت‌ها را باید بسته به نوع مهاجرت تشریح و تحلیل کرد، می‌توان فارغ از انواع مهاجرت‌ها، ابتدا پیامدهای کلی و اشتراک آنها را بر شمرد و سپس در صورت نیاز به مواد خاص انواع مهاجرت‌ها پرداخت. برخی از پیامدهای مهاجرتی را می‌توان به صورت زیر دسته‌بندی نمود: هر چند گفته می‌شود مهاجرت به طور کلی موجب توزیع جغرافیایی بهتر جمعیت در روی زمین می‌شود (مطابق قانون از ظروف مرتبطه) و نتیجه اصلی آن بالا رفتن تولید است. اما همواره و در همه جا این قاعده صادق نیست. مهاجرتی که در کشورهای توسعه‌نیافته شکل می‌گیرد، همواره از مناطق با میزان توسعه و رفاه کم به سمت مناطق با توسعه بیش‌تر است. این مناطق شامل نواحی هستند که سرمایه‌گذاری بیشتری در آنها صورت گرفته است. با این وجود می‌توان انتظار داشت که رشد مناطقی که فرستنده مهاجرت هستند، با نزول بیشتری نسبت به زمان قبل از مهاجرت - مواجه شود و در نتیجه شکاف موجود در میزان توسعه‌یافتگی این مناطق بیشتر شود. از این روست که می‌توان نتیجه گرفت که فرآیند مهاجرت بین دو ناحیه منجر به ایجاد تفاوت درآمد در این نواحی شده و به تبع آن بر معیار توسعه‌یافتگی این نواحی تأثیرگذار است. عامل دیگری که منجر به عقب‌ماندگی ناحیه مهاجرفرست می‌شود، این است که اکثریت مهاجران را نیروهای جوان تشکیل می‌دهند و به همین سبب ناحیه مهاجرفرست با کمبود منابع انسانی نیز روبه‌رو خواهد شد. پس در اینجا دو عامل سرمایه مادی و سرمایه انسانی از منطقه مهاجرفرست دریغ خواهد شد. تا به اینجا چنین به نظر می‌رسد که فرآیند مهاجرت عمدتاً به ضرر ناحیه و یا کشور مهاجرفرست تمام خواهد شد. در حالی که کشورها و نواحی پذیرنده مهاجر نیز با چالش‌ها و دغدغه‌های متعددی روبه‌رو خواهند شد که اگرچه با جنس چالش‌های کشورهای مهاجرفرست متفاوت است، لیکن بر فرآیند تصمیم‌گیران در زمینه پدیده مهاجرت تأثیرگذار خواهد بود. عدم دسترسی به منابع کافی به منظور تأمین حداقل امکانات برای مهاجران، درگیری‌های فرهنگی بین افراد مهاجر و همچنین شهروندان یک کشور از جمله چنین دغدغه‌ها و چالش‌هاییست. در این پژوهش که به روش توصیفی - تحلیلی صورت گرفته است، تمرکز بر دغدغه‌های کشورهای مهاجرپذیر خواهد بود و به عنوان نمونه پدیده گسترش مهاجرت در اتحادیه اروپا مورد واکاوی قرار گرفته و پیامدهای جامعه‌شناختی و حقوقی آن مورد بحث قرار گرفته است.

۲. چهارچوب مفهومی

پیامدهای جامعه‌شناختی گسترش مهاجرت به یک منطقه به آن دسته از پیامدهایی دلالت دارد که بر رفتار اجتماع کشور مهاجرپذیر تأثیر می‌گذارد. حضور افراد مهاجر در یک کشور - فارغ از اینکه از چه نژاد، قوم و یا طبقه‌ای باشند - ترکیب اجتماع کشور مهاجرپذیر را تغییر داده و بالتبع رفتار جامعه را نیز تغییر می‌دهد. دولت‌ها نیز به منظور کنترل این تغییرات به سیاست‌گذاری‌ها و تصمیم‌گیری‌ها مبادرت می‌ورزند. چنین اقداماتی منجر به شکل‌گیری پیامدهای حقوقی در کشور مهاجرپذیر خواهد شد. این پیامدها می‌تواند بر زندگی ملت ساکن در کشور و همچنین افراد مهاجر تأثیرگذار باشد.

۱.۲ مفهوم مهاجرت

مهاجرت (به انگلیسی: immigration)، به معنای جابجایی مردم از مکانی به مکانی دیگر برای کار یا زندگی است. مهم‌ترین سند در زمینه پناهندگی کنوانسیون ۱۹۵۱ ژنو است که در این کنوانسیون تعریف پناهنده و حقوق و تکالیف وی مشخص شده است و تقریباً بیشتر کشورهای جهان به این کنوانسیون پیوسته‌اند و دیگر نهادی که از پناهندگان حمایت می‌کند، کمیساریای عالی پناهندگان سازمان ملل متحد هست. تعاریف گوناگونی از مهاجرت شده است اما به‌طور کلی مهاجرت یعنی حرکت فرد و یا دسته‌ای از انسان‌ها از یک واحد جغرافیایی به واحد جغرافیایی دیگر به‌صورت داوطلبانه و شخصی است (حجت‌زاده، ۱۳۹۰: ۷۷).

بر پایه کنوانسیون مربوط به وضعیت پناهندگان شهروندی است که برای فرار یا ترس از آزار و اذیت نژادی، مذهبی، قومی و ملیتی یا برای عضویت در یک گروه اجتماعی خاص یا داشتن عقاید سیاسی اقلیتی، توانایی به دست آوردن پناهگاهی امن در کشور خود را ندارد یا کسی است که دارای تابعیت و ملیت ویژه‌ای نیست یا در بیرون از کشوری که پیش‌تر در آن بوده به سر می‌برد و به دلیل ترس از جان، ترجیح می‌دهد به کشوری که پیش‌تر در آن به سر می‌برده، بازنگردد. از آنجاکه این فرد در دوران اثبات ادعای پناهندگی، محروم از حمایت دولت متبوع خود است به همین دلیل نمی‌توان وی را به‌عنوان شهروند کشور متبوع دانست. از طرفی، دولت پناه‌پذیر هنوز این شخص را به‌عنوان پناهنده نپذیرفته است که حمایت‌های لازم را از وی به عمل آورد، بنابراین، این فرد واجد عنوان خاصی می‌شود. وضعیتی که فرد در آن

قرار دارد، وضعیتی است بین شرایط «شهروندی» و «پناهندگی» که به آن «پناه‌جویی» (asylum) اطلاق می‌شود.

۲.۲ جابه‌جایی و حق بر آن

طیف وسیع قربانیان مهاجرت می‌توانند مشتمل بر گروه‌های شناخته‌شده و مشخص‌تری مانند مهاجران، پناهندگان، پناهجویان، آوارگان و امثالهم شوند. با این حال، پیش از شناخت هر یک از گروه‌های خاص مورد نظر، لازم است تا شناختی اولیه از حقوق انسانها در آزادی جابه‌جایی (Freedom to movement) از یک منطقه به منطقه دیگر پیدا کرد تا ضمن تعریفی از مهاجرت بتوان میان گروه‌های مختلف از مهاجران قائل به تفکیک شد. از این حیث، در بیان آزادی جابه‌جایی می‌توان بیان داشت که آزادی جابه‌جایی به عنوان حقی بشری از دیرباز مطرح بوده است که مفهوم کلاسیک از آن را می‌توان به عنوان نقطه‌ای عطفی از زندگی بشر تلقی کرد، چنان‌که در نوشتارهای اپیکتتوس (Epictetus) در بیان آزادی جابه‌جایی، به عنوان مصداقی از «من به هر جایی که تمایل دارم، می‌روم؛ من از هر جایی که تمایل دارم، می‌آیم»، در نظر گرفته شده است. البته حق مذکور در اعلامیه جهانی حقوق بشر و میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی نیز، هر چند به انگیزه محدودسازی رژیم نازی در جنگ جهانی دوم پیش‌بینی شده است (Jane, 2011: 2)، در هر حال، تجلی بارزی از مفهوم آزادی تلقی می‌شود. از این حیث، این مفهوم در سه وجه در اعلامیه و میثاق مذکور جلوه‌گر می‌شود:

نخست: مشتمل بر حق آزادی جابه‌جایی درون مرزهای یک کشور و انتخاب مکانی برای اقامت می‌باشد. افراد باید قادر به جابه‌جایی و انتخاب مکانی برای اقامت درون یک کشور به صورت آزادانه باشند. در این خصوص، تنها محدودیت مجاز در ماده ۱۲ (۳) میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی مورد توجه قرار گرفته است. همچنین در این خصوص، دولت‌ها نیز وظیفه دارند تا از عدم ایجاد محدودیتی در این زمینه از سوی دیگران از جمله اشخاص و شرکت‌های خصوصی اطمینان حاصل نمایند. با این حال، مفهوم آزادی جابه‌جایی در سطح بین‌المللی از اهمیت خاصی در ارتباط با تعیین ضرورت و نیازهای ویژه گروه‌های خاصی از افراد در حال جابه‌جایی، همچنین لزوم توجه به گزینه‌های مورد نظر در بازگشت، استقرار و اسکان مجدد افراد برخوردار است. لذا باید توجه داشت که حقوق بین‌الملل، در هر حال، همواره به کشورها اجازه ایجاد محدودیت‌هایی درباره جابه‌جایی، از جمله ورود به کشور یا خروج از آن را می‌دهد. این از آن حیث است که در هر حال، همچنان دولت‌ها در قلمرو ملی

بررسی پدیده گسترش مهاجرت در اتحادیه اروپا (امیرحسین یآوری و دیگران) ۱۷۷

از حاکمیت برخوردارند و سیاستها و ملاحظات ملی در تعیین قلمرو این قبیل آزادیها بسیار تعیین کننده است. کشوری ممکن است به شهروندی غیر از شهروندان خود اجازه ورود به قلمرو خود دهد، با این حال، امکان آزادی محدودتری در زمینه جابه‌جایی نسبت به شهروندان خود اعطاء نماید (رنجبریان، ۱۳۹۹: ۸۶۳). برای نمونه می‌توان به صدور ویزاهای کاری اشاره کرد که در آن به لزوم اعمال شرایط خاص کاری و اقامت در محلی خاص اشاره شده است، این در حالی است که غیر شهروندانی که برای ورود به کشوری مجوز دریافت می‌کنند، تحت همه شرایط از این حق به مانند شهروندان کشور میزبان برخوردار نخواهند بود.

دوم: حق تردد از مرزهای بین‌المللی: آزادی ترک هر کشوری، می‌تواند متضمن ترک دائمی، کوتاه‌مدت و بلندمدت از قلمرو سرزمینی باشد. شهروندان حق دریافت گذرنامه یا سایر اسناد مسافرتی را ذیل این عنوان خواهند داشت. لکن داشتن گذرنامه هم ممکن است بنابه دلائلی که مهم‌ترین آن می‌تواند به دلیل اتهام یا ارتکاب جرایم کیفری باشد، محدود می‌شود (جدلی، ۱۳۹۸: ۱۰۴).

سوم: حق بازگشت به کشور خود: کمیته حقوق بشر در نظریه تفسیری شماره ۲۷ (۱۹۹۹) خود نگاهی به آزادی جابه‌جایی، مشتقات و حتی محدودیت‌های آن افکنده است. کمیته مذکور آزادی جابه‌جایی را برای توسعه بشر امری ضروری و واجب می‌داند و بیان می‌دارد که همه‌ی افراد باید آزادی انتخاب محل اقامت و ترک هر کشوری اعم از کشور خود را داشته باشند. این سند محدودیت‌هایی را که ممکن است ذیل شرایط و اوضاع و احوال خاصی در خصوص آزادی جابه‌جایی اعمال گردد، فهرست کرده و نهایتاً حق ورود فرد به کشور خود را به رسمیت شناخته است. تفسیر مذکور تمامی بخش‌های ماده ۱۲ میثاق بین‌المللی حقوق سیاسی و مدنی را از هم جدا می‌دارد و متعاقباً آن را از حیث حقوقی مورد تحلیل و ارزیابی قرار می‌دهد. در اصل، این سند یکی از اسناد اصلی جهت بررسی عمیق آزادی جابه‌جایی و تبیین حدود و ثغور آن است. در این خصوص، می‌توان به قضیه سلپلی علیه سوئد اشاره کرد که بر اساس آن، حکم اخراج شهروندی ترکیه‌ای با اصالتی کردی در سوئد صادر شده بود. در اصل دولت سوئد به وی مجوز اقامت اعطاء کرده بود، دارای مجوز پناهندگی در این کشور نبود و به نظر دولت سوئد، صرف صدور مجوز اقامت، وی را از سوء ظن فعالیت‌های تروریستی تبرئه نمی‌کرد. وی مدعی بود که در صورت اخراج از سوئد و بازگشت به کشور ترکیه مورد آزار و اذیت سیاسی قرار خواهد گرفت.

به هر حال، به عنوان واقعیتهای غیرقابل انکار، باید پذیرفت که در جهان معاصر افراد بیشتر از گذشته در حال جابه‌جایی از یک کشور به کشور دیگر و از قاره‌ای به قاره دیگر هستند. از این حیث می‌توان گفت که نتیجه پذیرش مفهوم زیربنایی آزادی جابه‌جایی، نقش قابل‌ملاحظه‌ای در تحقق مفهوم مهاجرت در قلمرو بین‌المللی خواهد داشت. پذیرش این مفهوم بنیادین، متضمن شناسایی این ایده است که هرچند حقوق بین‌الملل، حق افراد مبنی بر خروج از کشور را به رسمیت می‌شناسد، اما هیچ تعهدی برای ایشان به رسمیت نمی‌شناسد که براساس آن متعهد باشند تا افراد را به قلمرو سرزمینی خود بپذیرند.

۳. پیامدهای گسترش مهاجرت به اروپا

از سال ۲۰۱۹ تا ۲۰۲۳ هر ساله به آمار مهاجران به کشورهای اروپایی افزوده می‌شود. این درحالی است که تعداد مهاجران به کشورهای اروپایی در سال ۲۰۲۳ نسبت به سال قبل با ۳۵ درصد رشد مواجه بوده است (The Displacement Tracking Matrix (DTM)). کشورهای آلمان و فرانسه بیشترین بحران‌ها را در مواجهه با تعداد زیاد مهاجرین در این دو سال متحمل شده‌اند.

۱.۳ بحران نژادپرستی جدید

مدل فرهنگی غالبی که در کشورهای اروپایی دیده می‌شود، مدلیست که در آن ترکیب دولت و ملت از یک فرهنگ پیروی می‌کنند. چنین مدلی در ادبیات جامعه‌شناسی به مدل تک‌فرهنگی شناخته می‌شود. با توجه به چنین فرهنگ غالبی، چنین انتظار می‌رود که تک‌تک شهروندان به واسطه همسان بودن در فرهنگ ملی واحد، از تمامی حقوق خود به اندازه برابری بهره‌مند هستند. مارشال (T. H. Marshall)، پژوهشگر اجتماعی با چنین فرضی، حقوق شهروندی شهروندان یک کشور را کاملاً با این ایده منطبق می‌داند (شریفی طرازکوهی، ۱۳۹۶: ۶۸). مارشال به منظور تبیین ایده خود از حقوق شهروندی، لازم دانسته است که به ارائه تعریفی از «ملت» پردازد. مطابق با این ایده، در کشورهایی با مدل تک‌فرهنگی، ملت همان جمعیتی است که در کشور ساکن بوده و در فرهنگ و زبان مشترکشان با مردم دیگر کشورها متمایز هستند (Makau, 2020: 73). برای درک بهتر مدل همانندسازی لازم است به مسأله نژاد و قومیت در اروپا پرداخته شود. اصطلاح «نژاد» با علایم هراس‌وری همراه است. گروه‌های «نژادی شده»،

بررسی پدیده گسترش مهاجرت در اتحادیه اروپا (امیرحسین یآوری و دیگران) ۱۷۹

گروه‌های اند که بر مبنای نژاد و ویژگی‌هایی در ظرف اجتماع به آنها نسبت داده شده است. در اروپا اصطلاح قومیت کمتر مورد استفاده قرار می‌گیرد و بیشتر اقلیت‌های نژادی هستند.

در اروپای زمان حاضر بحث نژادپرستی به یکی از مفاهیم پیچیده بدل شده است. زیرا مفهوم نژادپرستی در قالب کلاسیک آن دچار تحولاتی شده است و بحث نژاد به مفهوم بیولوژیک آن دیگر مد نظر نیست. در مفهوم نوین از نژادپرستی، هریک از اقلیت‌های قومیتی، نه به واسطه نژاد بیولوژیک خود بلکه به سبب تفاوت‌های فرهنگی که قابلیت تغییر ندارند، از دیگر بخش‌های ملت جدا می‌شوند. از این رو باید گفت که افرادی که از اقلیت‌های نژادی در یک کشور به شمار می‌روند، همواره از حقوق کمتری در قیاس با حقوق گروه‌های اکثریت اروپایی برخوردارند. کیت نش (Kate Nash) در اثر خویش «جامعه‌شناسی سیاسی معاصر» به‌طور اجمالی به مقایسه میان میزان و کیفیت هریک از حقوق مدنی، حقوق سیاسی و همچنین حقوق اجتماعی افراد با نژادهای گوناگون در کشورهای اروپایی پرداخته است. مطابق با تحقیقات او، افراد با نژادهای گوناگون از حقوق مدنی رسمی برابری برخوردار شده‌اند. چنین برخورداری ناشی از فشار کنوانسیون‌های حقوق بشری که به امضای دولت‌ها رسیده است، می‌باشد. با وجود این برابری، در عمل تفاوت‌هایی وجود دارد (نش، ۱۳۹۸: ۲۹). در کشورهای مورد مطالعه، پلیس محلی و یا دیگر نیروهای پلیس قاطعیت لازم و مورد نیاز را در مواقع مقابله با حملاتی که با انگیزه‌های نژادی صورت می‌گیرد از خود نشان نمی‌دهند. مطابق نتایج بسیاری از تحقیقات صورت گرفته در این زمینه نشان می‌دهد که احتمال اینکه درگیری‌های شکل گرفته میان مردم و نیروهای پلیس از سوی اقلیت‌های سیاهپوست، بیشتر باشد، قابل انتظارتر خواهد بود.

در این میان، آنچه بیش از همه مهم است نژادپرستی است. مارکل (Marcel) می‌گوید:

تبعیض را به سختی می‌توان تشخیص داد، اما خشونت نژادپرستانه آشکارا در دهه‌های ۱۹۸۰ و ۱۹۹۰ میلادی در اغلب کشورهای اروپایی افزایش یافت. در بعضی موارد این خشونت سازماندهی شده بود و تحت القانات و شعارهای احزاب جناح راست که تنفر از بیگانگان را ایجاد و تقویت می‌کند صورت می‌پذیرفت. (Eller, 2017: 114)

به نظر می‌رسد که مدل «هماندسازی و جذب مهاجران» در تضمین حقوق برابر برای همه شهروندان دولت - ملت شکست خورده و حتی به ترویج نژادپرستی نیز کمک کرده است. پیش‌فرض این سیاست آن است که همگونی نژادی فقط از راه جذب نمودن اقلیت‌ها در جامعه بزرگ‌تر محتمل است. از دیگر سو این چالش ظاهر می‌شود که هر ملت دارای ارزش‌های

فرهنگی و سبک زیستی منحصر به خودش است، به شکلی که قادر نیست شریک شدن دیگر فرهنگ‌ها را در سرزمین خود بپذیرد. چنین دکترین «نژادپرستی جدید» در گفتمان و اندیشه‌های جریان‌ات راست جدید و همچنین جمعیت‌های نئوفاشیست در اروپا قابل مشاهده است (آجیلی و خدادوست، ۱۳۹۲: ۱۶). نژادپرستی در نوع نوینش بر این فرض استوار نیست که یک نژاد خاص بر دیگر نژادها برتری بیولوژیک دارد، بلکه در اینجا تفاوت فرهنگی دارای اهمیت و ارزش به حساب می‌آید.

۲.۳ بحران چند فرهنگ‌گرایی

نتیجه استدلال افرادی که مدل همگون‌سازی و جذب افراد مهاجر را بر اساس سهم آن در نژادپرستی جدید رد می‌نمایند، این است که جوامع چندفرهنگی به حقوق شهروندی چندفرهنگی نیازمند هستند (صباغیان، ۱۳۹۲: ۳۳). امروزه در تعداد بسیاری از کشورها، خصوصاً کشورهای توسعه‌یافته، مانند آمریکا، کانادا، استرالیا و نیوزلند و همین‌طور در برخی از کشورهای شمالی اروپا همانند انگلستان، اسکاتلند، هلند، فرانسه، بلژیک، مجارستان و سوئیس مدل همگون‌سازی و جذب شهروندی جای خود را به مدل دیگر یعنی مدل چند فرهنگ‌گرویی داده است (همان: ۱۹). ویل کیمیلکا (Will Kymlicka) دو شکل از مدل چندفرهنگ‌گرویی را مورد بررسی و تشریح قرار می‌دهد. وی اولین شکل از این مدل را «چندملی‌گرایی (Multinationalism)» نام نهاده است. به زعم وی جوامعی که دارای چندین ملیت هستند، دارای اقلیت‌هایی هستند که در شرایط مختلفی در زمان‌های گذشته حکومت‌هایی را برای خود ایجاد کرده بودند. ولیکن پس از گذشت مدت زمانی یا به صورت خودخواسته به واسطه شکل فدراسیون و یا به صورت تسخیر شدن در یک دولت یگانه جذب گردیده‌اند. از این روست که عمده‌چنین گروه‌هایی حق تشکیل شکل‌های متفاوتی از حکومت خودمختار را برای خود مسلم می‌پندارند (Hain worth, 2018: 99). به عنوان نمونه، در کشور وسیع کانادا، ایالت «کبک» از چنین وضعیتی برخوردار است. این ایالت به واسطه تقسیم فدرالی اختیارات، در حوزه‌های فرهنگ، مهاجرت، زبان و آموزش دارای اختیارت منحصر به فردی است.

کیمیلکا شکل دوم را نیز برای چندفرهنگ‌گرویی قائل است و آن را «چند قومیتی (multi-ethnic)» نام گذارده است. این شکل از چندفرهنگ‌گرویی به جوامعی دلالت دارد که مهاجرت گسترده‌ای به آنها صورت گرفته است. مطابق با این تعریف، مهاجران جوامع چندقومی ضمن حفظ کردن سبک زندگی منحصر به خودشان -مانند آیین‌ها، خوراکی‌ها، زبان، دین و...- در

بررسی پدیده گسترش مهاجرت در اتحادیه اروپا (امیرحسین یآوری و دیگران) ۱۸۱

نهادهای عمومی فرهنگ غالب، شرکت دارند (نش، ۱۳۹۸: ۲۲۱). دولت‌های مهاجرپذیر از اواخر دهه ۱۹۷۰ کم کم به جای این انگاره که همه تازه‌واردان باید به فرهنگ ملی بپیوندند، توسعه چند فرهنگ‌گرایی را مدنظر قرار دادند (Makau, 2020: 93). برخی از کشورهای اروپایی، به ویژه کشورهای اسکاندیناوی، هلند و انگلستان - سیاست‌های چند فرهنگی نسبتاً عمومی را به اجرا گذاشته‌اند و حتی تعدادی از کشورها نیز که این مفهوم را به شدت رد می‌کنند - هم‌چون آلمان و فرانسه - در سیاست‌های آموزشی و اجتماعی خود برخی از عناصر چند فرهنگ‌گرایانه را گنجانده‌اند.

ظهور چندفرهنگ‌گرایی ریشه در راهبردهای مدیریت بحران در دولت‌های رفاهی دارد که خواهان تضمین انسجام و همگرایی کل جمعیت (شامل اقلیت‌ها) با معیارهای سیاست‌گذاری اجتماعی بوده‌اند (کیومرث‌نژاد، ۱۳۹۴: ۷۳). به نظر می‌رسد که توسعه چندفرهنگ‌گرایی در اروپا با موانع جدی روبروست. در کشور فرانسه در مقابل تکثر جوامع قومی و حقوق شهروندی آنان مقاومت جدی وجود دارد. این در حالی است که در این کشور نسبت به ورود مهاجران دیدگاه آزادانه‌ای وجود دارد. چنین وضعیتی بر پایه چنین فرضی است که نهادهای لیبرال مستقل در حکومت نسبت به مهاجران رفتاری بی‌طرفانه بروز می‌دهند. در حالی که در واقعیت چنین نبوده و از همین رو بین مسلمانان ساکن کشور فرانسه و دولت این کشور برخوردهایی شکل گرفته است (alba, 2005: 547). بارزترین نمونه در این زمینه ممانعت از حضور دختران مسلمان با حجاب در مدارس است. این در حالی است که چنین پوششی یک دستور مذهبی برای فرد مهاجر به شمار می‌رود. وضعیت کشور آلمان نیز در بحث چندفرهنگ‌گروی شبیه به کشور فرانسه است. لذا می‌توان به این نتیجه رسید که در کشورهایی که دریافت تابعیت، به مثابه دگرگونی هویت فرهنگ فرد مهاجر است، صحبت از چندفرهنگ‌گروی صحیح نیست. از همین روست که در کشوری مثل آلمان، ارتباط میان بیگانه‌بودن فرد - به واسطه عضویت در اقلیت‌های نژادی - و شکل‌گیری خشونت نژادی قابل مشاهده است.

۳.۳ تعارض بین انسان‌دوستی و منافع ملی

تا دهه ۱۹۸۰، عموماً این باور وجود داشت که مهاجرت دسته‌جمعی و اپیدمیک پایان یافته است و بحث در مورد حقوق شهروندی بر اساس این فرض

در رابطه با تبعیض نژادی و چندفرهنگی استوار بود. در واقع، در حالی که مهاجرت به آمریکا از دهه ۱۹۲۰ محدود شده بود و کشورهای اروپایی از دهه ۱۹۷۰ به مهاجرت سیستماتیک کارگران پایان دادند، مهاجرت به شکل‌های دیگر ادامه یافت، خانواده‌های کارگران مهاجر بر اساس «الحاق خانواده» حق اقامت داشتند (بیگززاده و سرفراز، ۱۳۹۰: ۳۶۸).

چنین چالشی در بحث مهاجرتی به ویژه در کشورهای قاره اروپا مانند آلمان که سیستم «کارگر مهمان» در آنجا برقرار است، اهمیت دارد. بر همین رویه بود که تعداد قابل توجهی از کارکنان و کارگران و نیروهای مدیریتی، فنی، حرفه‌ای و علمی-تخصصی نیز مهاجرت کردند، اما در اواخر دهه ۱۹۸۰ و ۱۹۹۰. زنگ خطر سیاسی در تمام کشورهای اروپایی در مورد انواع نوینی از مهاجرت برای مسئولین و مردم شنیده شد (BS Loftus, 2011: 88). و این زنگ خطر بر افزایش بی‌رویه شمار مهاجران غیرقانونی و پناهجویان سیاسی دلالت داشت.

این انواع نوین و همچنین ناخواسته مهاجرت به شکل‌گیری هشدارهای سیاسی انجامید. زیرا این بحران از این مسئله حکایت داشت که دولت‌ها و همچنین ملت‌ها، بر مرزهای خویش کنترل نداشته و به همین دلیل توانایی مدیریت سرزمین خویش را از دست داده‌اند. از سوی دیگر سمت دیگر بحران را می‌توان در این عقیده تلقی کرد که غالب جمعیتی این مهاجران را افراد جهان سومی تشکیل می‌دهد. در قاره اروپا، بازشدن مرزهای کشورها و به تبع آن شکل گرفتن گونه‌های غیرقانونی مهاجرت معضلاتی را پدید آورده است. به عنوان نمونه کشورهای اروپایی مثل ایتالیا، پرتغال و اسپانیا که تا پیش از این از کشورهای مهاجرفرست به‌شمار می‌رفتند، به خاطر به کار گرفتن کارگران یدی نه چندان ماهر در حوزه‌های خدماتی به مقصدی برای نیروهای کار و مهاجران غیرقانونی از کشورهای واقع در آفریقای شمالی بدل شده‌اند (Derenoncourt & Montialoux, 2020: 107). شمار پناهندگان و افراد آواره در کشورها روبه افزایش بوده است و شمار آن در سراسر جهان به عدد ۲۳ میلیون رسیده است (ibid, p 102). اگرچه شمار درخواست‌کنندگان پناهندگی سیاسی در هر کشوری در مقایسه با جمعیت آن کشور و در مقایسه با تعداد کل مهاجران به کشورهای دیگر نسبتاً کم است، ولی در اکثریت غریب به اتفاق کشورهای غربی -اروپایی/آمریکایی- در ارتباط با آنچه «هجوم گسترده» مهاجران بالقوه نامیده می‌شود نگرانی سیاسی جدی دیده می‌شود.

بررسی پدیده گسترش مهاجرت در اتحادیه اروپا (امیرحسین یآوری و دیگران) ۱۸۳

به واسطه چنین مفروضاتی است که هریک از دولت‌ها با اقدام به سیاست‌گذاری‌های گوناگون کوشیده‌اند تا انگیزه را برای مهاجران کاهش دهند. در کشورهای اروپایی چنین تصمیمیاتی به نهادهای نوین اتحادیه اروپا مربوط شده است.

اگرچه توافق‌نامه شینگن در نهایت امکان مسافرت نامحدود افراد را در کشورهای عضو اتحادیه اروپا را مجاز می‌شمرد، اما منابع زیادی برای نظارت کردن بر مرزهای خارجی و داخلی و همچنین کنترل مهاجران و متقاضیان پناهندگی در دست دولت‌های عضو اتحادیه اروپا وجود دارد. به عنوان نمونه می‌توان به پایگاه‌های کامپیوتری و فناوری و استفاده از آنها برای شناسایی افراد مجرم و دارای سابقه کیفری بازگردانده شده اشاره نمود، از سوی دیگر همکاری بین‌المللی رو به افزایشی بین کشورهای اروپایی، آمریکای شمالی و استرالیا به منظور هماهنگی سیاست‌های مهاجرت و مبارزه با انواع مهاجرت غیرقانونی در حال انجام است (Ligia, 2021: 218).

چنین عملکردی عمدتاً به منزله ایجاد واحدهای سیاسی «دژ اروپا» و «دژ آمریکا» تلقی شده است که بر اساس آن موانعی جدی برای افراد خارجی تدارک می‌بینند. آنتونی ریچموند (Anthony B. Richmond) پژوهشگر در این حوزه، چنین نظم نوینی را «آپارتاید جهانی» نامیده است با زیرا چنین اقداماتی موانعی برای حفظ جدایی نژادی نیز به شمار می‌روند.

از دیگر سو اشاره به این نکته حائز اهمیت است که افراد مهاجر به هر کشوری شهروندان فراملی به حساب می‌آیند، و به همین دلیل است که دولت‌ها در مواجهه با مهاجران دارای اقامتی که شهروند به حساب نمی‌آیند به عنوان نمونه کارگران مقیم، مهاجران غیرقانونی و همچنین پناهجویان - عمدتاً به واسطه کنوانسیون‌های حقوق بشر و حقوق بین‌الملل، دارای محدودیت‌هایی هستند (JordanGreenbaum, 2018: 300). علاوه بر این به واسطه بسیاری از کنوانسیون‌های بین‌المللی و منطقه‌ای متعهد گردیده‌اند که تا حدی که منابعشان در دسترس است، برای همه افرادی که در آن سرزمین ساکنند، امکانات بهداشتی، امکانات اقامت در مسکن و همچنین حداقلی از رفاه را فراهم کنند. (Kunz, 2006:104). کنوانسیون‌های حقوق بشر در ارتباط با پناهجویان سیاسی، الزاماتی را برای دولت‌ها وضع نموده‌اند. بر اساس این الزامات، دولت‌ها متعهدند که هیچ شخصی را که «عذر موجهی» دارد که به دلایل مرتبط با نژاد، مذهب، ملیت، عضویت در یک گروه خاصی یا عقیده سیاسی مورد تعقیب قرار گیرد به کشوری که از آن مهاجرت کرده است بازنگردانند.

۴.۳ بحران مشارکت

شهروند شدن برای یک مهاجر به طور مسلم از اهمیت حیاتی برخوردار است، قوانین مربوط به تابعیت در دنیا پس از تصویب قانون مدنی توسط ناپلئون بناپارت پادشاه فرانسه شکل گرفته است و پس از آن سایر کشورها درصدد تهیه قوانین مربوط به تابعیت برآمدند. قوانین مربوط به شهروندی یا تابعیت، از دو اصل رقیب سرچشمه می‌گیرند که عبارتند از «اصل خون» (در اصطلاح به معنی قانون خون) که بر پایه تبار ملی کشور مورد نظر استوار است و «اصل خاک» (در اصطلاح به معنای قانون خاک) که بر اساس تولد در قلمرو سرزمینی یک کشور بنیان می‌یابد. اصل خون، اغلب به یک رویکرد فکری قومی یا محلی از دولت - ملت مرتبط است (فرهنگ - ملت به معنای آلمانی آن) در حالیکه اصل خاک به طور عمومی به الگویی از دولت - ملت مربوط می‌شود که با ادغام گروه‌های مختلف در یک قلمرو سرزمینی واحد ساخته می‌شود (Bauböck, 2017: 38). با این حال همه دولت‌های مدرن در عمل دارای قواعد شهروندی‌ای هستند که بر پایه تلفیقی از اصل خون و اصل خاک شکل گرفته است، هر چند ممکن است یکی از این دو اصل بر دیگری غلبه داشته باشد. اصل دیگری نیز در حال حاضر با اهمیت شایانی در حال رشد است. این اصل «اصل اقامت» است که مطابق با آن افراد می‌توانند استحقاق شهروندی را با اقامت در سرزمین یک کشور بدست آورند.

ترتیبات اعطای تابعیت که مهاجران به وسیله آن بتوانند به شهروند تبدیل شوند در همه کشورها وجود دارد ولی قواعد و ترتیبات به صورت قابل توجهی متفاوت هستند. به طور کلی اعطای تابعیت «اقدامی منوط به صلاح‌دید» دولت است که در حالت معمولی به وسیله یک هیأت اجرایی در شکل رئیس دولت، وزارت یا یک دستگاه اداری اجرا می‌شود (دیوید سون و کاستلز، ۱۳۸۲: ۱۷۱) هر کشور، مجموعه‌ای از پیش‌شرط‌ها را برای اعطای تابعیت تحمیل می‌کند، به طور معمول، در همه جا یک دوره اقامت قانونی را برای اعطای تابعیت لازم می‌دانند که کوتاهترین آن در استرالیا ۲ سال، رایج‌ترین آن ۵ سال (آمریکا، کانادا، بلژیک، هلند، سوئد، انگلستان و فرانسه) و طولانی‌ترین آن در سوئیس ۱۲ سال و اتریش و آلمان هر کدام ۱۰ سال است. پذیرش قانونی برای «اقامت دائم»، مهاجرت در زبان ملی، «حسن شهرت»، که به طور عام به معنای عدم محکومیت به جرم است نیز از پیش‌شرط‌های تابعیت در بسیاری از جاها می‌باشند (Medjoub & Stefanelli, 2020: 643). یکی از ضوابط مهم در اعطای تابعیت، این است که آیا متقاضی این قابلیت را دارد که تابعیت اصلی خود را حفظ کرده و بدین ترتیب «شهروند دوگانه» (تابعیت مضاعف) تبدیل شود.

بررسی پدیده گسترش مهاجرت در اتحادیه اروپا (امیرحسین یآوری و دیگران) ۱۸۵

«مطابق با بررسی گومزنز (۱۹۹۵، ص ۱۶۵) کشورهای اتریش، دانمارک، فنلاند، آلمان، لوگزامبورگ، نروژ و سوئد شرط الغای تابعیت سابق را لازم می‌دانند.» (همان، ص ۱۷۶). شهروندی دوگانه، به موضوع سیاسی عمده‌ای در آلمان تبدیل شده است، شرط الغای شهروندی سابق مانع عمده‌ای بر سر راه همگرایی سیاسی مهاجران به حساب می‌آید و از این رو به عنوان عاملی مهم در نژادپرستی و جنبش راست افراطی اوایل دهه ۱۹۹۰ در نظر گرفته می‌شود. ترک‌ها به عنوان بزرگترین اقلیت در آلمان به صورت عمومی از طرف دولت خود اجازه لغو عضویت سابق خود را به دست نمی‌آورند؛ هر چند که اکنون بعد از مقررات اعلام‌شده در سال ۱۹۹۸ اجازه شهروندی دو گانه به آنها داده می‌شود (Muhammed Samy, 2020: 349). برخی از گروه‌های دیگر نیز مانند یونانی‌ها از الغای تابعیت سابق خود منع می‌شوند.

مراجع صلاحیت‌دار محلی به خصوص در مناطقی که دارای سکونت با مقیاس وسیع - همانند برلین - هستند به صورت فزاینده ای خواهان تغییر قواعد به منظور اجازه دادن به ترک‌ها و یونانی‌ها برای کسب شهروندی آلمان شده‌اند. شهروندی دو گانه به هر حال با ازدواج‌های دو ملیتی در حال افزایش است. تخمین زده می‌شود که اکنون ۱۲ میلیون نفر شهروند دو گانه در آلمان وجود داشته باشد (کاستلز و دیویدسون، ۱۳۸۲: ۱۷۷). در طول سال‌های متوالی رقابت فعالی در آلمان برای دستیابی هر چه بیشتر به شهروندی برای مهاجران و فرزندان آنها و به ویژه حق شهروندی دوگانه در جریان بوده است. تغییرات اعلام شده به وسیله اصلاح «قانون خارجیان» در سال ۱۹۹۰ «اصلاحیه پناهندگی» در سال ۱۹۹۳ موجب بهبود حقوق اعطای تابعیت و بهمان ترتیب کسب شهروندی برای فرزندان مهاجران شده است؛ ولی اصل شهروندی شناخته دوگانه هنوز هم مردود شناخته می‌شود. ائتلاف سبزها و سوسیال دمکرات‌ها که در اکتبر سال ۱۹۹۸ بر سرکار آمد اعلام کرده است که این ائتلاف، لایحه‌ای را برای پذیرش شهروندی دوگانه برای مهاجران ارائه خواهد کرد، این طرح پیشنهادی، با مخالفت شدید احزاب محافظه کار روبرو شد و رقابتی عمومی را برای جلوگیری از تصویب آن به راه انداختند. با این حال لایحه اصلاحی که به وسیله پارلمان آلمان در بهار سال ۲۰۱۸ به تصویب رسید نشان از تغییرات قابل ملاحظه‌ای در قواعد کرده باشند.

قانون قبلی به خارجیان بزرگسالی که حداقل پانزده سال در آلمان به صورت قانونی اقامت کرده باشند اجازه طرح تقاضا برای شهروندی می‌داد، به شرط اینکه اولاً از شهروندی سابق خود دست بشویند. ثانیاً محکوم به یک عمل مجرمانه عمده نبوده باشند و ثالثاً قادر به تأمین و

حمایت از خود و خانواده خود باشند. قانون جدید دوره اقامت قانونی مورد نیاز برای طرح تقاضای شهروندی را که هشت سال کاهش داده است. شروط قانونی برای اعطای تابعیت در کشورهای مختلف به طور کامل مشابه به نظر می‌رسد، ولی این نباید موجب غفلت از این حقیقت که رویه‌های عملی بسیار متفاوت هستند، شود. برخی از کشورها مانند آلمان و سوئیس، دوره‌های انتظار طولانی و ترتیبات بروکراتیک پیچیده‌ای را پیش پای متقاضیان می‌گذارند تا به وی بفهمانند که اعطای تابعیت، موهبتی است که دولت آن را از سر لطف انجام می‌دهد (alba, 2005: 545). این در حالی است که در آن سوی دیگر این طیف، کشورهای مهاجرپذیر سستی تازه واردان را به شهروند شدن تشویق می‌کنند و هرگونه کاهش تمایل آنان بر انجام این کار را به مثابه مشکلی جدی در نظر می‌گیرند. دولت استرالیا در سال ۱۹۸۹ یک سال را به عنوان سال شهروندی اعلام کرد و همزمان کانادا نیز اعطای تابعیت را بصورت فعال افزایش می‌دهد. اما میزان رشد نرخ تابعیت از سال ۱۹۸۸ تا ۲۰۱۵ در برخی از کشورهای اروپایی قابل توجه است. برای نمونه، آمار اعطای تابعیت در سوئد و هلند اکنون با استرالیا قابل مقایسه است. این امر، بیانگر تغییر قواعد و تلاش‌های آگاهانه برای تشویق مهاجران به منظور شهروند شدن است. این در حالی است که جدول زیر شمار اعطای بسیار پائینی را در آلمان، ژاپن و سوئیس نشان می‌دهد.

۵.۳ بحران وفاداری

گسترش مهاجرت به یک کشور با گذشت زمان، از نظر اجتماعی به نوعی کثرت‌گرایی در جامعه و استقرار نهادهای لازم برای حفظ حقوق بشر منجر می‌شود. پیش‌داوری‌های موجود درباره ارتکاب بیشتر مهاجران به رفتارهای بزهکارانه را از بین می‌برد، افراط‌گری‌های ملی‌گرایی را تعدیل می‌کند و به نوعی اشتراک همگانی در زندگی اجتماعی منجر می‌گردد. آشنایی مردم با فرهنگ و تمدن‌های مختلف را نیز می‌توان یکی از پیامدهای مهاجرت‌ها دانست. در حالی که برخی از کشورها بخش عمده‌ای از فرهنگ، پیشرفت و تعالی خود را مدیون مهاجرانند در بخش دیگری از جهان از جمله اتحاد جماهیر شوروی سابق در جمهوری‌های تازه به استقلال رسیده، نوعی گسست فرهنگی اقوام مختلف را با گذشته آنان به وجود آورده که ناشی از جنبه سلطه‌گری آن کشور مسلط بر آن جمهوری‌ها بوده است (Zlotnic, 1994: 188). گرچه پذیرش فرهنگ‌های گوناگون بوسیله مهاجران و ساکنان بومی در ابتدا با مقاومت و عکس‌العمل‌های منفی همراه است. آنچه که در آغاز به شکل برخورد تمدن‌ها

خودنمایی می‌کند به تدریج به تعاطی فرهنگی تبدیل می‌شود و از بده و بستان‌های آنها فرهنگ‌های متعالی‌تری بوجود می‌آید. انتقال فرهنگی از وقتی که انسان توانست از جایی به جای دیگر برود آغاز شد و هم امروز نیز اثر مهاجرت‌های آریایی در غنا بخشی به فرهنگ اروپایی و از آن طریق به فرهنگ و تمدن اغلب کشورهای جهان مشهود است. (دورانت، ۱۳۷۲: ۹۴-۹۰)

اختلاط قومی و فرهنگی یکی از ویژگی‌های عمده کشورهای مهاجرپذیر است. استرالیا، آمریکا، کانادا، اغلب کشورهای اروپایی و حتی ممالکی چون آفریقای جنوبی یا نوعی تنیدگی قومی و فرهنگی شکل گرفته اند که تصور افتراق و جدایی قومی و فرهنگی در آنها به منزله اضمحلال کل جامعه محسوب می‌شود. تجربه تلخی که در یوگسلاوی سابق پیش آمد و خشک و تر را با هم سوزاند. نکته ای که در اینجا باید به آن اشاره شود این است که معمولاً مهاجران در کشورهای مهاجرپذیر بیش از افراد بومی مهاجرت کرده و در نواحی دیگر آن کشور استقرار می‌یابند. مطالعه‌ای که در ازبکستان انجام شده (pozdarovkina, 2019) نشان می‌دهد که درصد مهاجرت‌های ازبک‌ها در آن کشور دوبار کمتر از میانگین کل است و مهاجران از ملیت‌های روس قزاق و تاتار بیش از سایرین به این امر اقدام می‌کنند.

تبادل فرهنگی بین اقوام مختلف در کشورهای که تحت تأثیر مهاجرت‌های سیاسی سلطه‌گر قرار گیرند. از روال عادی خارج شده و به نوعی استیلای فرهنگی قوم مهاجر بر ساکنان بومی تبدیل می‌شود. سیاست و عملکرد روس‌ها در جمهوری‌های سابق آن کشور نمونه بارزی از این نحوه عملکرد است. تغییر خط و زبان بویژه وقتی زمان طولانی تری از آن بگذرد به سادگی قابل برگشت نیست. امروزه بسیاری از کشورهای تازه به استقلال رسیده آسیای میانه و قفقاز به زبان روسی تکلم می‌کنند و زبان ملی خود را با الفبای روسی می‌نگارند. مسئله مهم دیگری که موجب تأثیرگذاری شگرفی در کشورهای مهاجرفرست آسیایی و آفریقایی و آمریکای لاتین و کشورهای مهاجرپذیر اروپایی دارد، فرار مغزهاست (Jägers, 2014: 255). در مجموع مهاجرت زمانی یک مسئله اجتماعی تلقی می‌شود که میزان مهاجرت از داخل به خارج در مدت یکسال پیش از میزان مهاجرت از خارج به داخل باشد. افزون بر بعد کمی قضیه، توجه به چند نکته دیگر ضروری است. نخست اینکه بین مهاجرت نیروی کار که به طور عمده شامل کارگران ماهر می‌شود و یک پدیده عام است، با مهاجرت نیروهای نخبه و متخصص باید تفاوت قائل شد. ثانیاً مهاجرت نیروهای متخصص زمانی به عنوان یک پدیده منفی مورد ارزیابی

قرار می‌گیرد که در داخل کشور به تخصص آنان نیاز مبرم وجود داشته باشد و مهاجرت آنها به‌گونه‌ای باشد که ارتباط شغلی و عملی آنان با داخل کشور به کلی قطع شود.

مهاجرت در جهان اکنون به پدیده‌ای همه‌گیر تبدیل شده است. مهاجرت نخبگان، تنها دامن کشورهای در حال توسعه را نگرفته بلکه در کشورهای توسعه‌یافته نیز مسأله‌ای به نام مهاجرت متخصصان وجود دارد. نمونه بارز آن مهاجرت نخبگان از کانادا و برخی کشورهای اروپایی به آمریکا طی سال‌های گذشته است. پدیده مهاجرت از یک منظر، مثبت و فرصت‌آفرین نیز تلقی می‌شود. باید به این نکته توجه داشت که هر انسانی دارای علایق و نیازهای مشخصی است که باید برآورده شود و اگر برآورده نشوند لازم می‌بیند برای نیل به کمال از مرزها بگذرد. گرچه از کشورهای اروپایی نیز افراد تحصیل کرده و نخبه به کشورهای خصوصاً آمریکا مهاجرت می‌نمایند و بسیاری از سرمایه‌های انسانی آنها هدر می‌رود ولی در عوض این کشورها از کشورهای در حال توسعه مغزها و متفکرانی را جذب می‌نمایند که سرمایه‌های انسانی از دست رفته آنها و به کشور باز می‌گرداند و مسلماً سرمایه‌ها بیشتر از آن سرمایه‌هایی خواهند بود که از کشورهای اروپایی به کشوری چون آمریکا مهاجرت نموده‌اند.

۴. نتیجه‌گیری

جهانی شدن، حرکت و جابجایی فزاینده مردم و ایجاد اشکال جدیدی از ارتباطات اسطوره‌های ناظر بر همگونی (فرهنگی، نژادی و زبانی) را غیرقابل دفاع ساخته است. اکنون تنوع فرهنگی به یکی از وجوه اصلی جوامع مدرن تبدیل شده است. همگون‌سازی فرهنگی و سیاست‌های مبتنی بر یکنواخت‌سازی، دیگر به دلایل عدیده و منجمله سرعت فوق‌العاده زیاد و چندبعدی بودن حرکت و ارتباطات گزینه معقولی نیست، امروزه افرادی بیش از پیش دارای شهروندی دوگانه و چندگانه می‌شوند. افرادی نیز هستند که فاقد شهروندی رسمی در کشور محل سکونت خود هستند. ولی با این حال از بسیاری از حقوق شهروندی بر مبنای حقوق ناشی از اقامت‌های طولانی مدت و حقوق بین‌الملل برخوردار می‌شوند. این در حالی است که عده‌ای با وجود اینکه شهروند رسمی محسوب می‌شوند. فاقد حقوق مهمی هستند که لازمه موقعیت شهروندی است. اینها همه مسایل مبتلا به مهاجرت است. به نظر می‌رسد که روند مهاجرت به سمت اروپا اجتناب‌ناپذیر باشد و روز به روز به خیل مهاجران به اروپا افزوده شود این مسأله اگر چه به لحاظ نیاز کشورهای اروپایی به نیروی کار خوشایند مینمایاند. اما در طولانی مدت اثرات زیادی بر ساختارها و لایه‌های مختلف اجتماعی و سیاسی اروپا دارد که

بعضاً نتایج ناگواری در پی دارد. اتحادیه اروپا با درک اهمیت سیاست مشترک در زمینه مهاجرت و پناهندگی سعی بر آن دارد تا شیوه‌هایی را اجرا نماید تا به این هدف برسد. بر مبنای آمار و ارقام ارائه شده در پژوهش حاضر این نتیجه اجتناب ناپذیر است که نمی‌توان جلوی روند مهاجرت اعم از قانونی یا غیرقانونی را گرفت و در عین حال نمی‌توان چندان از نتایج ناگوار پدیده مهاجرت چشم‌پوشی کرد به همین منظور کمیسیون اروپایی سیاست مهاجرتی جامعی را در نظر گرفته است که شامل مبارزه با مهاجرت غیرقانونی ارتباط با کشور مبدأ و در نظر گرفتن بعد بشردوستانه سیاست‌های پناهندگی است که از حساسیت بالایی برای کشورهای اروپایی برخوردار است. از این رو برای تقویت سیاست‌های همگرایانه اتحادیه اروپا تمام تلاش خود را برای مبارزه با نژادپرستی و بیگانه ستیزی اجرا می‌کند. بر این اساس، سیاست مهاجرت اتحادیه اروپایی - تمامی دلایل مهاجرت - اعم از بشر دوستانه پیوستن مجدد خانواده‌ها به یکدیگر و مهاجرت به دلایل اقتصادی را شامل می‌شود. به خاطر حساس بودن این موضوع به ویژه در خصوص ادغام مهاجران در جامعه داخلی نتایج طرح‌های کمیسیون و اجرای آنها از سوی دولت‌های عضو در «تابلوی نتایج» ثبت می‌شود تا اعضاء اتحادیه اروپا از پیشرفت‌های حاصل شده در دیگر کشورها مطلع گردند. این اقدامات در مجموع نشان می‌دهد که مسأله مهاجرت و پناهندگی تا چه اندازه برای اتحادیه اهمیت یافته است و ایجاد یک رویکرد جامع و به وجود آوردن سیاستی مشترک در زمینه مهاجرت و پناهندگی تا چه میزان در همگرایی بیشتر کشورهای عضو اتحادیه اروپایی مؤثر است. بدون شک هنوز سیاست مشترک مهاجرت و پناهندگی اتحادیه اروپایی نیازمند اصلاح و توسعه مستمر است و موفقیت آن بسته به همکاری نزدیک کشورهای عضو دارد.

با توجه به ساختار مختلف کشورهای اروپایی و مشکلات متعدد داخلی آنها جهت ادغام مهاجران و پناهندگان در جامعه داخلی، باید دید که سرانجام این سیاست‌ها به کدام سو پیش می‌رود؛ اجرای سیاست مشترک در زمینه مهاجرت و پناهندگی؟ یا تفاوت کنونی در برخورد با مهاجرت و پناهندگان از کشوری به کشور دیگر؟ به طور مسلم، وحدتی که بر اساس احترام متقابل و رواداری در مورد تفاوت‌های ساخته می‌شود. وحدتی قراردادی است و اتحادیه اروپا نیز در سطوح چندگانه، جایگاهی برای قرارداد اجتماعی جدید است با این حال، اتحادیه اروپا همانند تاریخ گذشته مکانی برای مجادله و نزاع به ویژه علیه تفاوت‌ها نیز هست. اتحادیه اروپا، نافی جبرگرایی و نمادی از عاملیت و کارگزاری است جایگاهی است که اتحادیه در آن نه تنها با توجه به عمل اعضا که با توجه به زندگی نسل‌های آینده ساخته می‌شود. منتقدان هنوز هم

می‌توانند بر محدودیت مرزهای اروپا و محروم‌سازی فزاینده پناهندگان که به طور حتم از اثرات جهانی شدن است. تأکید کنند ولی این نکته را نیز نباید از یاد برد که اروپا اکنون بسیار نفوذ پذیرتر از آن چیزی است که می‌نماید. هر چند آلمان از پذیرش همگان سرباز میزند ولی دادگاه عالی ایتالیا به خارجیانی که وارد این کشور می‌شوند، اجازه می‌دهد که به صورت آزادانه به هر جایی که می‌خواهند بروند و وارد کشورهای دیگر اروپا نیز بشوند، براین معنا که انکار آزادی آنها ناقض قانون اساسی است. علاوه بر این، اتحادیه اروپا به عنوان یک پدیده نو و ابتکار تازه، پیام آور افول حاکمیت ملی است. هر کدام از دولت‌های عضو برای حفاظت از مرزهای خود در برابر خارج به دولت‌های عضو دیگر وابسته است. یک ملت، دیگر بر قلمرو سرزمینی خود، مطابق با معیار مالکیت که مستلزم توانایی محروم‌سازی دیگران است، صاحب اختیار نیست و دیگر نمی‌تواند خود را به صورت «ناب» نگه دارد، هرچند که خواهان آن باشد، ملت، دیگر به صورت رسمی تنها تعیین کننده نهایی سرنوشت خود و آنهایی که وارد آن می‌شوند، محسوب نمی‌شود. حقوق مردم به وسیله قواعد منطقه‌ای که به واسطه دیوان دادگستری اروپایی؛ دادگاه و حقوق بشر اروپایی و حق رأی تضمین می‌شود، محقق می‌گردد. کشورهای اروپایی که به دموکراسی و حقوق بشر متعهد شده اند براین نظرند که باید یک حاکمیت قانونی فراملی که از پایین بوسیله یک شهروند جهانی فعال، کنترل و نظارت شود براتخاذ تصمیمات و اعمال قوانین نظارت داشته باشد.

۱.۴ پیشنهادات و راهکارها

- اتخاذ تصمیم مشترک اتحادیه اروپا در مقابل مهاجرت: دولت‌های اروپایی با اتخاذ تصمیماتی همواره سعی کردند تبعات مهاجرت را به نفع خود تغییر دهند و با توجه به اینکه به دلیل شرایط موجود ناچار به مهاجرپذیری هستند، سعی می‌کنند با مقابله با تبعات آن، برآیند مثبتی از این پدیده شامل حال خود سازند اما لازم است که این کشورها با اتخاذ تصمیم‌های مشترک موضع مناسبتری در این خصوص تشکیل دهند.
- جلوگیری از ایجاد بحران هویت و چندفرهنگ‌گرایی: بحران هویت و فرهنگ‌گرایی بر دنیای چند ملی‌گرایی و چند قومیتی می‌باشد که می‌تواند به مرور به فرهنگ، زبان، مذهب و غیره کشور میزبان آسیب وارد کرده و موجب تخریب آن شود که این مسأله به طبع با مقاومت مردم آن کشور مواجه شده که این امر باعث رشد نژادپرستی در این

بررسی پدیده گسترش مهاجرت در اتحادیه اروپا (امیرحسین یآوری و دیگران) ۱۹۱

کشورها می‌گردد، لذا لازم است دولت‌های مهاجرپذیر به جای توسعه چند فرهنگ‌گرایی به فرهنگ ملی تأکید کنند و آنرا در سیاست‌های آموزشی اجتماعی خود اولویت دهند.

- **ایجاد وضعیت مناسب شغلی و امنیت اقتصادی جهت مهاجرین:** تأثیر مهاجرت بر ساختار اقتصادی در کشورهای مهاجر پذیر عبارتند از افزایش جمعیت، افزایش تولید، افزایش جمعیت فعال، به هم خوردن ساختار سنی و جنسی جمعیت، کاهش نسبی دستمزدها، تسریع نسبی پیشرفت، کاهش میزان مرگ و میر و انباشت جمعیت در شهرها و پیدایش حاشیه نشینی که دارای تبعات مثبت و منفی بسیاری می‌باشد که جهت کنترل تبعات منفی آن باید ضمن هدایت نیروی کار جدید تزریقی از خارج، بازارهای جدیدی برای محصولات فراهم نمود.

- **ایجاد حقوق شهروندی جهت جلوگیری از بحران‌های اقتصادی سیاسی و امنیتی:** این راستا می‌بایست با تدابیر لازم جهت تأمین حداقل امکانات شهروندی جهت مراجعین اقدام نمود تا بتوان با دادن فرصت‌های مناسب به مهاجرین از بحران‌های سیاسی، اقتصادی و امنیتی پیشگیری نمود.

کتاب‌نامه

- آجیلی، هادی و خدادوست، جبار (۱۳۹۲)، بحران یورو و تاثیر آن بر روند همگرایی اتحادیه اروپا، پژوهش‌نامه ایرانی سیاست بین‌الملل، سال دوم، شماره ۳.
- بیگزاده، ابراهیم و سرفراز، فرشید (۱۳۹۰)، نظام حقوقی مناسب برای مهاجران: ایجاد تعادل میان حقوق و تکالیف مهاجران، تحقیقات حقوقی، شماره ۷.
- جدلی، صفی‌ناز (۱۳۹۸)، بررسی وضعیت مسلمانان میانمار در پرتو حقوق بشر از بی‌تابیتی تا مهاجرت اجباری، تحقیقات حقوقی تطبیقی ایران و بین‌الملل، شماره ۴۵.
- حیبی مجنده، محمد و روستایی، علیرضا (۱۳۹۳)، بررسی نسل‌زدایی فرهنگی در حقوق بین‌الملل با تأکید بر قضیه فلسطین، حقوق تطبیقی، شماره ۱۰۲.
- دورانت ویل (۱۳۷۲)، مشرق زمین گهواره تمدن، ترجمه احمد آرام و دیگران، جلد اول، تهران، سازمان انتشارات و آموزش انقلاب اسلامی.
- رنجریان، امیرحسین (۱۳۹۹)، مهاجرت‌های اقلیمی در حقوق بین‌الملل: راه دشوار دولت‌های آسیب‌پذیر، مطالعات حقوق عمومی، شماره ۲۴.
- شریفی طراز‌کوهی، حسین (۱۳۹۶)، زمینه‌ها، ابعاد و آثار حقوق شهروندی، چاپ دوم، تهران: میزان.

۱۹۲ جامعه پژوهی فرهنگی، سال ۱۵، شماره ۱، بهار ۱۴۰۳

صباغیان، علی (۱۳۹۲)، شکست چند فرهنگ‌گرایی و مسلمانان اروپا، تهران: موسسه مطالعات آمریکای شمالی و اروپای دانشگاه تهران.

نش، کیت (۱۳۹۸)، جامعه‌شناسی سیاسی معاصر: جهانی شدن، سیاست و قدرت، چاپ شانزدهم، تهران: کویر.

کاستلز، استفن و آلیستر دیویدسون (۱۳۸۲)، شهروندی و مهاجرت، جهانی شدن و سیاست تعلق، ترجمه فرامرز تقی‌لو، چاپ اول، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.

کیومرث‌نژاد، قاسم (۱۳۹۴)، عوامل موثر بر شکل‌گیری سیاست مشترک مهاجرت در اتحادیه اروپا، رساله دکتری، دانشگاه تهران، دانشکده حقوق و علوم سیاسی.

وقوفی، حسن (۱۴۰۰)، فرار مغزها: بررسی مهاجرت نخبگان از زوایای گوناگون، چاپ چهارم، تهران: زهد.

Alba. R (2005), Bright Vs. Blurred Boundaries: Second-Generation Assimilation And Exclusion Infrance. Germany And The United States., Ethnic And Racial Studies. Vol.28. No.1.

Baubo'ck R, Bernhard P, Wiebke S (2017). Citizenship Policies in the New Europe, Amsterdam University Press.

BS Loftus (2011), Coordinating US law on immigration and human trafficking: Lifting the lamp to victims, 43 Colum. Hum. Rts. L. Rev. 143

Derenoncourt, Ellora, Claire Montialoux (2020), Minimum Wages and Racial Inequality, The Quarterly Journal of Economics, Volume 136.

Eller, Lori Lynn (2017), Explaining the Rise of Far-Right Political Parties in Europe. First edition, University of Tennessee.

Hain worth, P. (2018). the Extreme Right in Western Europe. Second Edition, London:Routledge Press.

Jägers, Nicola (2014), Prevention of human trafficking for labor exploitation: The role of corporations, Journal of Human Rights, vol 12.

JordanGreenbaum V. (2018), Multi-level prevention of human trafficking: The role of health care professionals, Preventive Medicine, Volume 114.

Kunz, Ht (2006), The Refugree In Flight: Kinetic Models And Forms Of Displacements, International migration, Vol 7(2).

Ligia Kiss (2021), The use of Bayesian networks for realist evaluation of complex interventions: evidence for prevention of human trafficking, Journal of Computational Social Science, volume 4.

Medjouba f, N, Stefanelli, J (2020). The Rights and Responsibilities of Citizenship, London, British Institute of international and Compleitive Law.

Makau wa Mutua (2020), The Ideology of Human Rights, , University of Buffalo School of Law.- The Endtime of Human Rights, Stephen Hopgood, Third Edition, Cornell University Press.

Muhammed Samy A (2020). Adjudicating Patriarchy in the Nationality Law. the American University in Cairo. AUC Knowledge Fount.

بررسی پدیده گسترش مهاجرت در اتحادیه اروپا (امیرحسین یآوری و دیگران) ۱۹۳

Zlotnic. Hania (1994) migration to and from developing regions: A review of past trends, in Wolfgang lutz(ed) the population of world lodon. Earthscan publication. Ltd.